

zott fel. Sándor Erzsí, Sztojanovits Lilly, Matuska Miklós és Zalánfi Aladár, a kórus és zenekar egyaránt feladatuk magaslatán álltak. Fényes volt

a hangversenyt végighallgató közönség is, élén a kormányzóval és családjával, a társadalmi és politikai élet számos kiválóságával.

Zeneirodalom.

Nem mulaszthatjuk el, hogy egyszer alaposabb szemlét adjunk a zene-kultúrának igen fontos területéről, az új magyar zenetudomány haladásáról. Az új magyar műzene kibontakozásának nagy lendülete természetszerűen megindította az elméleti kutatások egész sorozatát is. Egymásután látnak napvilágot a magyar zene történetének eddig teljesen ismeretlen, vagy tévesen ismert adatait modern kritikai feldolgozásban nyújtó művek, amelyek láncszemet láncszemre fűzve, lassú, kitarató munkával tárják elénk a magyar zene fejlődésének egységes képét. E történeti kép megrajzolásához különösen fontos eszköz a népdalgyűjtés, mert a magyar népdal évszázadokon keresztül közkinccse volt a nemzetnek, amely át és átszötte műzenéjének minden területét. Örömmel üdvözöljük tehát a népdalgyűjtésnek bármily szerény keretek közt újra meginduló mozgalmát, amely eddig ismeretlen kincseket hoz felszínre. Két lelkes gyűjtő is akadt, akik a moldvai magyarság, a csángók dalaira ráhívták a figyelmet. *Domonkos Péter Pál* «Moldvai magyarság» címen megjelent könyve (1931 Csík-somlyó) általában foglalkozik a Tatros, Beszterce, Pruth és Szereth partjain lakó, sokak hite szerint az őshazában, Etelközben visszamaradt ősmagyar ivadékokkal. Nagy szeretettel tárgyalja múlt és jelen sorsukat, szomorú elszigeteltségüket, értékes művészetüket. Utóbbi során zenéjükéről sem feledkezik meg s mintegy 65 népdalt tesz közzé, amelyeket hallás után jegyzett fel. Bár ezek a feljegyzések fonográf híjján nem lehetnek tökéletesek, mégis nagy értékűek, mert felhívták

a zenetudósok figyelmét az ősi stílus eme rendkívül érdekes megnyilatkozásaira és utat mutattak a további kutatásra.

Ezt az utat járta be a Kodály és Bartók világhírű iskolájából kikerült kitűnő fiatal zenetudós, *Veress Sándor*, aki elődjéhez hasonlóan fáradságot nem ismerve járta be a moldvai magyar terület déli részét, hogy 57 fonográfhengeren 137 dallammal gazdagítsa a magyar zenei folktore gyűjteményét. (Ethnografia, 1931. 3. füzet.) Ezekből derült ki, hogy milyen fontos, szerves kiegészítő része a csángók népdala a magyar népdalgyűjtésnek. Az ősi cífrázatokban gazdag előadás oly tisztasággal él itt, hogy az új stílus nem is tudott eddig gyökeret verni. A régi stílus minden faja feltalálható náluk, az ötfokú skálában mozgó dallamoktól kezdve a különféle tánc- és gyermekdalkokig.

Természetesen még sok a fel nem dolgozott anyag. Fel kellene kutatni az eloláhosodott falvak népzenejét is, az északi terület falvait, ahol még lehetne nyomokat találni arra vonatkozóan, hogy milyen elemekből áll ennek a délitől nyelvjárásban is anynyira elütő területnek paraszttzenéje. Reméljük, hogy Veress Sándor eddigi szép eredményeit folytatólagos kutatásaival még gazdagítani fogja.

*

A magyar zenetörténetnek nagy-tudású forráskutatója és biográfusa, *Szabolcsi Bence* legújabb munkája *A XVI. század magyar históriás zenéjére* vonatkozik (Irodalomtörténeti Közlemények, 1931). A dalomgyűjtés egyik legfontosabb fordulópont-

jának korszaka ez, ahol a maga képességeit felismerő, öntudatos egyéniség lép jogaiba. Itt találkozunk a magyar műzene első határozott emlékeivel, Tinódi és a Hofgreff-gyűjtemény dallamaival, amelyek ha gyökerük népi jellegű, mégis mind egyes emberek művei. Szabolcsi elsőnek mutat rá a históriás énekek dallamainak nagy jelentőségére, amelyek elszakadva a szövegtől, még hosszú időközön át éltek különösen az egyházi énekeskönyvek melódiáiban. A szöveg elveszti aktualitását, de a dallam átmegy a nemzet zenei vérkeringésébe, úgy hogy ezáltal a históriás ének zenei mozgalma még nagyobbszabású és népszerűbb lett, mint az irodalmi irányzat. Műzenei törekvéseket árul el a hangszeres kíséret begyökeresedése is, amelyet a monodikus magyar népzene nem ismert. A hegedős és lantos a XVI. század zenei életének jellegzetes alakjai. A korszak epikus formakincsének összeállítása gazdag forrás e korszak rendszeres zenetörténetének megszerkesztéséhez. Szabolcsi az 1460—1640-ig terjedő időszak históriás énekirodalmát kronologikus sorrendben, minden szükséges jegyzettel ellátva sorolja fel. 246 szöveg közül 42-nek ismerjük a dallamát is. Feltűnik ezeknél a szabad variánsok alakítása, amely tulajdonképpen a népzene jellegzetessége. Ez a tény is utal a dallamok népi gyökerére és a nép tulajdonába való átvételre. Így lett a históriás ének mind a népé, mind a magyar mű zenetörténetének fontos fejezetévé. Végül szerző közli a Hofgreff énekeskönyv dallamainak kritikai kiadását, valamint a Balassi strófának a régi magyar zenében előforduló főbb ritmikai alakjait.

*

A Liszt-irodalomnak két új művel való gazdagodásáról számolhatunk be. Az egyik dr. Gárdonyi Zoltánnak a berlini egyetemre benyújtott disszertációja, *Die ungarischen Stileigentümlich-*

keiten in den musikalischen Werken Franz Liszts (Walter de Gruyter, 1931. 48 l.). A másik a weimari Liszt-múzeum volt custos-ának, Peter Raabeknak két vaskos kötete: *Franz Liszt*. I. Liszts Leben. II. Liszts Schaffen. (Cotta, 1931. 325, 379 l.)

Gárdonyi igen szerencsésen választotta meg témáját. Liszt viszonyát a magyar zenéhez sem magyar, sem idegen nyelven még eddig nem tisztázták. Gárdonyi fejtegetése alapos, világos, logikus. Tekintve azt a rengeteg félreértést és zavaros fogalmat, ami ezen a téren külföldön uralkodik, nagy szükség is volt egy ilyen mű megjelenésére. Liszt viszonyát a magyar zenéhez részint feldolgozásaiban, részint eredeti szerzeményeiben kísérhetjük nyomon. A magyar zenét majdnem kizáróan a magyar cigányok játékból ismerte. Ennek természetzerű következménye volt, hogy a cigányelőadás jellegzetességei fontos szerepet játszanak magyar stílusának sajátágaiban. Liszt büszke volt magyar származására s ez a nagy büszkesége és szeretete hazája iránt teszi összehasonlíthatatlanná magyar stílusú műveit a külföldi zeneszerzők hasonló műveivel, akik a magyar sajátágokban csak zenei kuriozitást láttak. Külső körülmények és Liszt romantikus rajongása a cigánynép iránt lehetetlenné tették, hogy a magyar zene igazi lényegét megismerje. Tervezett egy utazást Magyarországon elrejtett területein; csak gyalogosan bejárni a falvakat és közvetlenül megismerni népének zenéjét, de, sajnos, ez a terve sohasem került kivitelre. Akkor még nem ismerték a magyar parasztszenét, így nem csoda, ha a cigányok romantikus szertelensége «tökéletes harmóniája» és hangzatteltsége lett Liszt ideálja.

Gárdonyi Liszt magyar műveinek legnagyobb jelentőségét abban látja, hogy ezekkel messzire kiemelte a magyar műzenét eddigi dilettantizmusából. Liszt eredeti magyar kompozíciói-

ban magasabb nemzeti stílust fejleszt ki, amely a későbbi hasonló törekvések számára mintaképül szolgált. Személyiségének teljes súlyával szolgált a magyar zene ügyét, rapszódiait egész Európában népszerűvé tette s ezzel a romantika érzésvilágát új színekkel gazdagította.

Eme értékes könyve után méltán várjuk Gárdonyi Zoltántól a magyar nyelvű Liszt-kutatásoknak fellendítését és kiszélesítését.

*

P. Raabe Liszt-biografiáját hézagpótló műnek szánta, mert éppen weimari hivatala vezette rá, hogy mennyi Liszt-kézirat és egyéb adat volt ismeretlen eddig a Liszt-biografusok előtt. Különösen a weimari udvari színház aktáinak alapján sikerült új oldalról kiegészíteni Liszt működését. Szerző egész művén meglátszik az a nagy szeretet és csodálat, amelyet Liszt személyével való évek hosszú során át tartó foglalkozás ébresztett benne eme nagy alkotó és nagy ember iránt. Igen érdekesen — mindenkor felhasználva Lisztet még személyesen ismert nevesebb egyénektől nyert adatokat és az újabb forrásokat — szép és könnyű stílusban írja le életét, amely már magábanvéve felér egy érdekesítő regénnyel. Minket elsősorban érdeklő szempontokra vonatkozóan — Liszt magyarsága, viszonya a magyar zenéhez stb. — külföldi elődeihez mérten, dicséretreméltó tárgylagosságot mutat. Nemzetiségét immár nem tagadhatja — hiszen ezzel Liszt saját szavaira cáfolna rá —, de rámutat Liszt világpolgári szellemére, aki nek nagy vonzódását a magyar cigányzenéhez inkább a hontalanság, semmint a honvágy érzetéből magyarázza. Szerinte Liszt rapszódiai nem szület-

ettek igazi nemzeti érzésből, mert lehetetlen behatolni egy nép lelkületébe, amelynek még a nyelvét sem ismerjük. Viszont más helyen kiemeli, milyen idegenszerű volt Liszt egyénisége még az olyan kongeniális művész, mint Wagner előtt is. Hogy magyarázhatnók másképp ezt az idegenszerűséget — amit Liszt lényében ösztönszerűen éreztek mindig a germán muzsikusok, — mint a sajátos faji temperamentum megnyilatkozását? Raabe elfelejti, hogy tulajdonképpen az egész lelki alkatban és nem a rapszodiák cigányos sallangjaiban kell keresni Liszt nemzetiségét. Születés és érzés szerint magyar volt, amit sok magyarul beszélő ember nem mondhat el magáról.

Különös érdeme Raabe könyvének, hogy nyomatékosan mutat rá Liszt és Wagner zenei viszonyában Liszt teljes művészi önállóságára. Tisztán zenei szempontból Liszt sokkal erősebben hatott Wagnerre, mint fordítva. Liszt sem melodikájában, sem ritmikájában nem vesz át Wagnertől, míg Wagner — saját bevallása szerint is — sokat profitál Liszt harmonikájából. A mű 2. kötete Liszt műveinek analizisét nyújtja, kimutatva Liszt zsenialitását, amellyel minden téren tudott egészen újat és eredetit nyújtani. Ebből is láthatjuk, hogy minél jobban halad a Liszt-kutatás, annál világosabban fog előttünk állni, milyen útmutató volt a nagy magyar mester a zene történetében s milyen nagy a jelentősége az általános kultúrtörténetben. Nem kis haszna a könyvnek, hogy Liszt összes műveinek csoportok és betűrend szerint való felsorolását adja, valamint igen értékes jegyzeteket, amelyekkel a könyvben tárgyalt adatokat igazolja. *Prahács Margit.*